

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

*ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
ΑΝΤΙΚΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΕΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ*

Σάββατο, 7 Μαΐου 2011
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Εργαστήριο 2 (Αίθουσα Β206)

Θέμα: «Λαϊκή Παράδοση και Λογοτεχνία, Β': Παραμύθια»

Υπεύθυνη: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ
Σύμβουλος-Φιλολόγος, ΔΜΕ – Υ.Π.Π.

Τάξη: Α' Γυμνασίου

Θεματική Ενότητα: Λαϊκή παράδοση και Λογοτεχνία

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι (Π.Σ.Λ., σ. 83)

- Έμφαση στις παλαιότερες μορφές ζωής και στη λαϊκή πολιτιστική και λογοτεχνική κληρονομιά
- Πρόσφορες αναφορές στη «συγγενή» παράδοση των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης: Βαλκανικής χερσονήσου και Μεσογείου

Στόχοι λογοτεχνικού γραμματισμού Α' και Β' τάξης Γυμνασίου

- «Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας
 - Ποιητικός λόγος: σύνταξη ποιητικών προτάσεων
 - Αφηγηματικός λόγος: δομικά υλικά αφηγηματικού κόσμου, «γραμματικά» πρόσωπα αφηγηματικής γλώσσας
- Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών
 - Είδη λαϊκής στιχουργικής παράδοσης
 - Παραπληρωματικά είδη της αφηγηματικής παράδοσης: μύθοι - παραμύθια

Θέμα Εργαστηρίου: «Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία: Παραμύθια»

Κείμενα:

- ✓ «*Η αλεπού και το κοράκι*» }
- ✓ «*Η αλεπού και τα σταφύλια*» } (118 Μύθοι από τον Αίσωπο, Σιδέρης, Αθήνα)
- ✓ «*Η αλεπού τζιαι ο κόρακας*» (Α.Παπά, Power Publishing, Λευκωσία, 2010)
- ✓ «*...του κάττου που το τυρίν*» (Κ.Χατζηγιάννου, Λαογραφικά Κύπρου, Λευκωσία, 1984)
- ✓ «*Μήπως αρχίσει τις μετάνοιες*» (Χότζας)
- ✓ «*9 αγριόκυκνοι και η ωραία Ελένη*» (Γ.Ιωάννου, Παραμύθια του λαού μας, Ερμής, Αθήνα, 1998)
- ✓ «*Οι αγριόκυκνοι*» (Χ.Κ.Αντερσεν, Σειρά: Φανταστικά Παραμύθια, Παπαδόπουλος, Αθήνα, 2000)
- ✓ «*Τα τρία μικρά λυκάκια*» (Ευγ.Τριβιζιά, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003)

Στοιχεία θεωρίας

Μύθος

- ✓ Αλληγορική διήγηση με στόχο την ηθική διδασκαλία
- ✓ Αφήγηση παράδοσης που συνδέει με σχηματικό τρόπο πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα ή και τα δύο, προκειμένου να ερμηνεύσει ένα φυσικό φαινόμενο, μια θρησκευτική ή κοινωνική πρακτική
- ✓ Αφήγηση που αναφέρεται με τρόπο αλληγορικό, ανάλογα με τις διδακτικές της προθέσεις, σε φυτά και ζώα
- ✓ Διήγηση που δεν αναφέρεται σε πραγματικά γεγονότα

Παραμύθι

- Σύντομη, φανταστική, ψυχαγωγική ιστορία, σε αόριστο τόπο και χρόνο, με ανώνυμα πρόσωπα, που αποτελείται από πολλά και διαδοχικά επεισόδια (μοτίβα – «λειτουργίες» κατά τον Propp)
- Ιστορία με έντονα τα στοιχεία του εξωπραγματικού και του παράλογου, του υπερφυσικού και του μαγικού
- ετυμ.: «παραμύθιον»: παρηγοριά της ψυχής-τέρψη

Παραμύθι-συναφή είδη

- ✚ Αρχαίοι Μύθοι
- ✚ Αλληγορικές Ιστορίες Ζώων (ήδη από την Αρχαιότητα, π.χ. μύθοι Αισώπου)
- ✚ Παροιμιόμυθοι («ενδιάμεσο είδος» μεταξύ της θυμόσοφης παροιμίας και του λαϊκού παραμυθιού)
- ✚ Λαϊκές Διηγήσεις – Θρύλοι (συχνά με ιστορικό υπόβαθρο, π.χ. ο θρύλος της Γοργόνας, αδελφής του Μεγαλέξανδρου)
- ✚ Λαϊκό (ανώνυμο) – Λόγιο (επώνυμο) παραμύθι
- ✚ Παραδοσιακό – Μοντέρνο παραμύθι (συχνά ανατρεπτικό ή «πολιτικώς ορθό» σήμερα)

«Κοινό»- προσφορά παραμυθιού

- Συντελεί στην αυτογνωσία και την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (*αλλά παρωχημένη σήμερα η αντίληψη ότι είναι αποκλειστικά είδος «παιδικό»*)
- Έργο τέχνης με λογοτεχνικές αξιώσεις και ψυχολογικό βάθος
- Μεταφέρει ένα βαθύτερο νόημα για τη ζωή, που κάθε κοινωνία, άτομο και εποχή το «προσαρμόζει» στα δικά του/της δεδομένα
- Φορέας του «κόσμου» των αρχών-αξιών-θεσμών της λαϊκής παράδοσης, που έχει πολιτισμική αυτοτέλεια και αυταξία (γλωσσικά, μορφολογικά, λαογραφικά στοιχεία)
- Μέσο επαφής/γνωριμίας με άλλους λαούς (*διαπολιτισμικό εργαλείο - καθώς δεν έχει ξεκάθαρη εθνική διάσταση, λειτουργεί ως ενωτικό στοιχείο για τους λαούς*)

Οι «λειτουργίες» του Propp

- ❖ Μονάδες της δραματικής πλοκής, με καθορισμένη ακολουθία (αν και δεν υπάρχουν όλες σε κάθε παραμύθι)
- ❖ Αφορούν πράξεις/ενέργειες των προσώπων, μέσω των οποίων οικοδομείται η πορεία της δράσης
- ❖ Οι ενέργειες αυτές είναι «σημαίνουσες», καθορίζουν δηλαδή την πορεία της δράσης
- ❖ Η σύνθεση του παραμυθιού (= ακολουθία των λειτουργιών) είναι ο σταθερός παράγοντας, σε αντίθεση με την υπόθεση (=περιεχόμενό του) που είναι μεταβλητός παράγοντας

Κατανομή «λειτουργιών» στα δρώντα πρόσωπα (7):

- Ανταγωνιστής/κακοποιός
- Δωρητής
- Βοηθός
- Αναζητούμενο πρόσωπο
- Αποστολέας
- Ήρωας
- Ψεύτικος ήρωας

Οι «λειτουργίες» του Propp (συνολικά 31)

Απαγόρευση/εντολή-παραβίαση, παγίδα, βλάβη/έλλειψη, εμφάνιση ανταγωνιστή, αναχώρηση/αποστολή, δωρητής - μαγικά δώρα, αγώνας -νίκη, επιστροφή, δοκιμασίες, αποκατάσταση, μεταμόρφωση, αναγνώριση, τιμωρία ανταγωνιστή, γάμος/άνοδος στο θρόνο κ.ά..

Βιβλιογραφία

- Αποστολίδου, Β., Καπλάνη, Β., Χοντολίδου, Ε. «*διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο...*». Αθήνα, Τυπωθήτω, 2004.
- Βερβίτη, Μ. και Καπουρκατσίδου Μ. «*Το παραμύθι ως μέσο διαπολιτισμικής γλωσσικής εκπαίδευσης*». Μεταπτυχιακή Εργασία Α.Π.Θ., 2003
- Προπ, Β.Γ. «*Η μορφολογία του παραμυθιού*». Αθήνα, Καρδαμίτσα, 1991
- Ιστοσελίδες:
<http://nikosmyralhs.wordpress.com/2011/02/06> (Τι είναι τα παραμύθια;)
<http://el.wikipedia.org/wiki> (Τα εννοιολογικά στοιχεία του παραμυθιού)
<http://digitalphilologoi.wikispaces.com/file/view> (Σενάριο Α΄ Γυμνασίου)

Παράρτημα:

Βασικές αρχές επιλογής κειμένων

- Άξονες Α.Π.
- Συμβατότητα με *Ειδικούς Διδακτικούς Στόχους*
- Συμβατότητα με στόχους *Λογοτεχνικού Γραμματισμού*
- Αντιστοιχία με δείκτες επιτυχίας
- Προβολή ποικίλων «*οπτικών*»
- *Σύγκριση-συνεξέταση-αντιπαραβολή κειμένων*
- Δυνατότητα άσκησης στη *Δημιουργική Γραφή*
- *Επικαιροποίηση* θεμάτων
- *Διαθεματικότητα*
- *Ευρύτητα αντιπροσώπευσης* (Ελληνική, Κυπριακή, Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία: ποίηση, πεζογραφία)

Στοιχεία Μεθοδολογίας

- Σύγκριση-συνανάγνωση κειμένων → Διακειμενική προσέγγιση- ανάλυση- ερμηνεία (Άνοιγμα από την Ελληνική στην Κυπριακή, Ευρωπαϊκή ακόμα και στην Παγκόσμια Λογοτεχνία)
- Αντιπαραβολή με άλλα αντικείμενα και άλλες μορφές τέχνης π.χ. Ιστορία, Γλώσσα, γελοιογραφίες, θέατρο, κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική κ.ά. → Διαθεματικότητα
- Επικαιροποίηση θεμάτων: δυνατότητα εφαρμογής στην καθημερινή ζωή.
- Διδασκαλία μαθητοκεντρική - βιωματικές μορφές μάθησης – παιδαγωγική «διαφοροποίηση»
- Λειτουργική ένταξη νέων τεχνολογιών στην σχολική τάξη
- Σύνδεση μορφής- περιεχομένου: Πώς το κείμενο λέει αυτό που λέει; Εντοπίζω την «οπτική γωνία»: Γιατί λέει αυτά που λέει; Παραγωγή ατομικού νοήματος: Πώς το κείμενο επιδρά στον αναγνώστη;

**Επιστημονικό Συνέδριο «Διδακτική της Λογοτεχνίας στη Μέση Εκπαίδευση:
Αντικρίζοντας το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα», 6-7 Μαΐου 2011**

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου, Θεματική Ενότητα: Λαϊκή παράδοση και Λογοτεχνία

**Θέμα Εργαστηρίου: «Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία: Παραμύθια»
(Υπεύθυνη: Βασιλική Παπαδάκη, Σύμβουλος-Φιλολόγος)**

Δραστηριότητες:

1. Σχολιασμός προτεινόμενου σχεδιασμού Θεματικής Ενότητας
(θετικά- αρνητικά στοιχεία: σε συνάρτηση με τις αρχές του ΠΣΛ,
προτάσεις τροποποίησης κ.ά.):

2. Ανεύρεση συναρτήσεων στα προτεινόμενα κείμενα
(δημιουργία «ιστού» κειμένων στη βάση ομοιοτήτων και διαφορών ως προς
το περιεχόμενο και τον γραμματισμό):

3. Καταγραφή κομβικών σημείων- καίριων επισημάνσεων- εμφάσεων
(κατά την επεξεργασία του υλικού στην τάξη):

4. Αδρομερής σχεδιασμός Διδακτικής Εφαρμογής

(στη βάση των προτεινόμενων κειμένων): Στοχοθεσία – Αφόρμηση – Πορεία - Ερωτήματα για ομαδική εργασία στην τάξη - Εργασίες Δημιουργικής Γραφής - Άλλες δραστηριότητες - Αξιολόγηση. *

* Είναι δυνατόν ο προσφερόμενος χρόνος να μην είναι αρκετός για την ολοκλήρωση της δραστηριότητας 4. Προτείνεται η εθελοντική ολοκλήρωση σε ευθετότερο χρόνο και αποστολή της ολοκληρωμένης εφαρμογής στη ηλεκτρονική διεύθυνση vpapadaki@moec.gov.cy. (Βασιλική Παπαδάκη, τηλ.22-800903)